

Piotr Kaźmierkiewicz

MAKING UKRAINIAN CIVIL SOCIETY MATTER - Enabling Ukrainian NGOs to absorb international assistance. A review of capacity gaps and needs for institutional support

Raport Instytutu Spraw Publicznych oraz Fundacji Inicjatyw Demokratycznych im. Ilko Kucheriva

Główne wnioski:

Regres standardów demokratycznych obserwowany w ostatnich latach na Ukrainie stawia miejscowe organizacje pozarządowe przed szeregiem wyzwań. Słabość opozycji, ograniczenia w dostępie do niezależnej informacji, wykorzystywanie wymiaru sprawiedliwości do rozgrywek politycznych oraz ograniczenia w realizacji swobód obywatelskich powodują, że to **ukraiński trzeci sektor ma szansę przełamać nastrój społecznej apatii i wywierać skuteczną presję na rzecz przestrzegania norm demokratycznych**. Sprzyjają temu nastroje społeczne: o ile bezpośrednio po zwycięstwie Pomarańczowej Rewolucji, 41 procent Ukraińców dostrzegało potrzebę aktywności organizacji pozarządowych, to w 2011 roku odsetek ten wzrósł do 76 procent.

Stan ukraińskiego społeczeństwa obywatelskiego jest przedmiotem uwagi raportu **"Wsparcie ukraińskich organizacji pozarządowych w efektywnym wykorzystywaniu pomocy międzynarodowej - przegląd potencjału NGOs i określenie luk w ich funkcjonowaniu oraz potrzeb wsparcia instytucjonalnego"**, opracowanego przez ekspertów Instytutu Spraw Publicznych oraz Fundacji Inicjatyw Demokratycznych im. Ilko Kucheriva (Kijów). Wywiady przeprowadzone w pięciu miastach Ukrainy z przedstawicielami ponad 40 organizacji, działających na rzecz swobód obywatelskich, praw mniejszości, integracji europejskiej oraz budowy trzeciego sektora wskazują na kluczowe potrzeby organizacji w regionach Ukrainy oraz sugerują formy i kierunki pomocy międzynarodowej. Uwzględnienie tych postulatów może pomóc zwiększyć skuteczność działań ukraińskich organizacji pozarządowych w wymiarze lokalnym jak też wzmocnić potencjał sektora obywatelskiego jako całości.

Przedstawiciele ukraińskich organizacji pozarządowych podnoszą szereg kwestii, wymagających uwagi ze strony międzynarodowych grantodawców:

- **Niewielka część aktywnych organizacji pozarządowych składa wnioski i otrzymuje wsparcie międzynarodowe dla swych działań.** Na przeszkodzie stoi m.in. nieznanostwo obszarów tematycznych pomocy wśród organizacji w regionach, które dotąd nie były przedmiotem dostatecznej uwagi ze strony części donatorów. Zachodzi obawa, że priorytety i formy pomocy w zbyt małym stopniu uwzględniają specyfikę nowopowstających ruchów oddolnych, protestujących wobec łamania standardów demokratycznych.
- Niepokojąca jest tendencja do premiowania w procedurach ubiegania się o środki i rozliczania pomocy zdolności do spełniania wymogów formalnych oraz wykazywania efektów krótkoterminowych. Prowadzi to niejednokrotnie do przyjmowania przez organizacje pozarządowe strategii ograniczania ryzyka poprzez stosowanie standardowych rozwiązań i kopiowanie sprawdzonych technik. Przedstawiciele organizacji w regionach zauważają, że **pomoc międzynarodowa trafia głównie do "sprawdzonych" organizacji, które wykazują biegłość w obsłudze procedur danego grantodawcy.**
- **Barierą wzrostu większych organizacji jest brak wsparcia instytucjonalnego,** które pozwoliłoby nie tylko na pokrycie stałych kosztów bieżącej działalności, ale też na podjęcie działań o charakterze długoterminowym. Organizacje zmuszone są finansować koszty lokalowe, personelu czy sprzętu ze środków projektowych co stawia pod znakiem zapytania szanse ich przetrwania w wypadku niepowodzenia w pozyskaniu projektów. Konieczność ustawicznego udziału w konkursach skłania organizacje do tego by przede wszystkim realizować cele stawiane przez indywidualnych donatorów, utrudniając wypracowanie spójnej i autonomicznej strategii własnego działania.
- Inną przeszkodą dla zapewnienia koniecznego poziomu wsparcia jest ograniczony kapitał zaufania i otwartości w relacjach grantodawca-beneficjent. W 2009 roku zaledwie co szosta organizacja udostępniała swoje dokumenty finansowe donatorom - co oznacza, że **donatorzy nie znają rzeczywistego potencjału danego beneficjenta i nie mogą określić jakie elementy zarządzania i działalności organizacji wymagają średnio – i długoterminowego wsparcia.** Z kolei beneficjenci wskazują na brak informacji zwrotnej o koniecznych zmianach w składanych wnioskach, co pozwoliłoby na poprawę jakości aplikacji.

- **O sukcesie w pozyskiwaniu i obsłudze środków pomocowych decyduje**, zdaniem respondentów, **jakość personelu** - wskazuje się tu znajomość języka angielskiego, zdolności analityczne, pozwalające na przygotowanie koncepcji projektu oraz proaktywną komunikację z grantodawcami. Choć z powodzeniem stosowane są różne modele zatrudnienia personelu (wolontariat, etat) panuje zgoda co do konieczności podjęcia działań ograniczających wpływ doświadczonego personelu.
- **Przedstawiciele organizacji pozarządowych sceptycznie oceniają możliwości współpracy z władzami**, zachowując rezerwę wobec możliwości, które stwarzają nowe przepisy prawne, formalnie wprowadzające mechanizmy konsultacji. Związane jest to przede wszystkim z negatywnymi doświadczeniami kontaktów z władzami lokalnymi w niektórych regionach Ukrainy - wskazywano na zagrożenia korupcyjne, próby wybiórczej współpracy z organizacjami popierającymi kurs władz czy też konkurencję, jaką stanowią organizacje finansowane ze środków publicznych bądź biznesowych. Zdaniem wielu respondentów wskazana jest ostrożność w tych relacjach i konieczność wypracowania wspólnego stanowiska przez głównych graczy sektora obywatelskiego.

Powyższe wnioski skłaniają do przyjęcia następujących rekomendacji:

- **Skierowanie większych środków do regionów, gdzie występuje niski poziom absorpcji** w oparciu o regularne oceny potrzeb sektora, prowadzone przez ekspertów pozarządowych i spotkania informacyjne z potencjalnymi beneficjentami w terenie.
- **Przyjęcie bardziej elastycznych definicji kierunków wsparcia**, szczególnie w zakresie demokratyzacji, ochrony praw obywatelskich i mniejszości, co przełożyłoby się na finansowanie innowacyjnych projektów oddolnych.
- **Przeznaczenie większej puli środków na poprawę jakości personelu beneficjentów**, w tym na programy szkoleniowe oraz *coaching*, a także wspieranie wymiany doświadczeń pomiędzy organizacjami z różnych regionów poprzez programy staży i praktyk.

- Umożliwienie wieloletniego planowania działań dzięki **gwarancji dalszego finansowania po zakończeniu projektu** (*follow-up funding*) **w oparciu o strategię organizacji oraz wykazanie mierzalnego wpływu dotychczasowych działań** (*impact assessment*) na środowisko lokalne bądź grupę docelową.
- **Wprowadzenie „audytu instytucjonalnego”**, który pozwoliłby donatorom na określenie długoterminowych priorytetów rozwoju organizacji pozarządowej, finansowanych na zasadzie pozaprojektowej dotacji.
- **Zezwolenie na *regranting*** organizacjom o wymaganym potencjale organizacyjnym **w oparciu o udostępnioną przekrojową informację finansową oraz „historię kredytową” współpracy z innymi donatorami.**